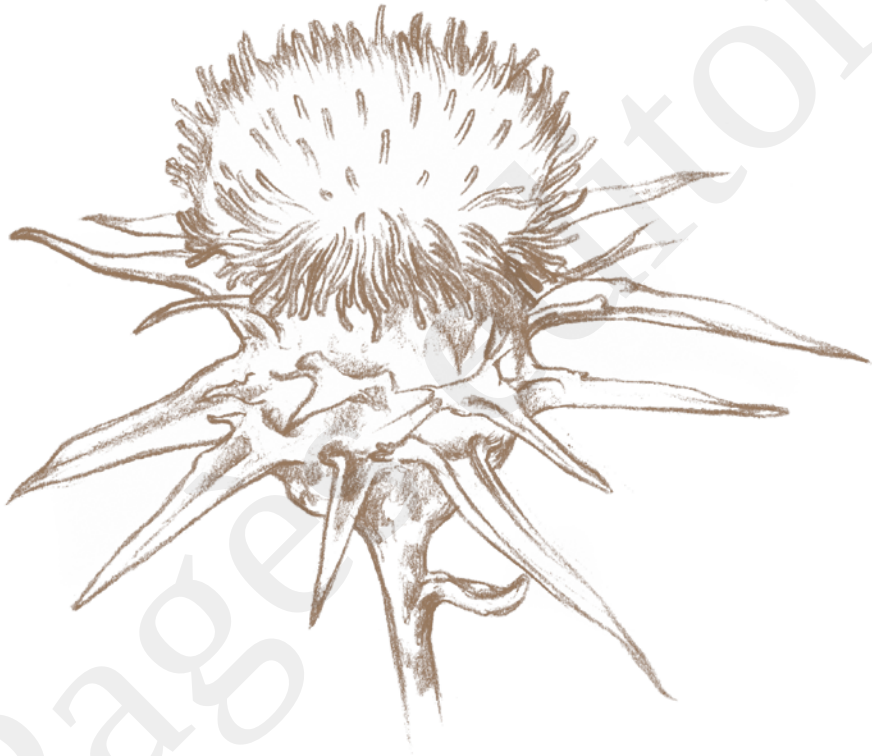

SUMARI

Introducció	13
1. Un somni emprenedor.....	19
Del convent a la casa de banys (1835-1872).....	23
L'impuls de Salvador Cabestany (1872-1912).....	27
L'impàs dels hereus (1912-1920).....	39
L'aposta comercial de la Societat de Cardó (1920-1931).....	44
El caprici de Salvador Samsó (1931-1939).....	49
El parèntesi de la guerra civil. De balneari a hospital (1936-1939)	56
La represa de Ricard Viñas (1940-1965).....	59
2. L'incentiu de la distinció.....	65
L'entorn natural	69
L'aïllament.....	73
El clima	82
El passat.....	85
Els circuits	90
Les temporades.....	99
La potenciació cultural i la difusió.....	101

3. L'aigua, l'origen	105
La llarga tradició de les seves aigües	107
Procés per al seu reconeixement	113
Oferta de les propietats	115
Instal·lacions	122
4. El deler per l'entreteniment	125
Música	127
Teatre, balls, jocs florals	133
Excursions i romeries	136
Jocs i activitats especials	143
Misses i rosaris	147
El menjar	150
5. Un món en si mateix	155
La comunitat	159
Els usuaris	166
Els essencials del servei	180
El servei	184
Epíleg	197
Bibliografia	205
Agraïments	207

INTRODUCCIÓ

A primer cop d'ull ens ha de costar veure el nexa d'unió entre personatges històrics tan dispars com el que fou el fundador del Partit Republicà Català i alcalde de Barcelona, Francesc Layret, assassinat el 1920; la soprano que va estrenar *El amor brujo* de Manuel de Falla a Barcelona, Mercè Plantada; el meteoròleg, matemàtic i astrònom, director de l'observatori Fabra, Joaquim Febrer; el bohemí pintor i escriptor idolatrat Santiago Rusiñol; el capità general de Barcelona, un dels artífexs de l'aixecament militar de 1936, José Solchaga, o l'autor, entre d'altres estudis especialitzats, d'*El cerebro de los batracios*, el metge i esperantista aragonès, germà del premi Nobel Pedro Ramón y Cajal. ¿Quin podria ser el denominador comú entre tots ells i entre centenars de figures destacades d'artistes, metges, polítics, eclesiàstics, industrials, aristòcrates, notaris, catedràtics, militars, alts funcionaris, científics, etc., tots ells compresos entre el 1875 i el 1965? Doncs un fet, aparentment intranscendent, per conjuntural, però molt més rellevant del que puguem pensar *a priori* i és que, en un moment de la seva vida, van gaudir (per als defensors més fabulosos i exagerats de l'època) del considerat com el paradís a la terra o més concretament (per als més acostumats al món de privilegis) d'un dels balnearis més celebrats i cotitzats del moment, el balneari de Cardó.

Cardó va significar per a bona part de la burgesia barcelonina, valenciana, saragossana i d'arreu, i durant una bona colla d'anys, el punt de contacte amb la geografia de les Terres de l'Ebre, molt desconeguda si exceptuem, és clar, el Delta, que atreia només pel seu conegut reclam cinegètic. Ni el massís del Port, ni el Montsià, ni el curs de l'Ebre captaven llavors l'atenció de visitants forasters que no fossin excursionistes científics. D'altra banda, Cardó va significar, per a les poblacions de l'Ebre, la possibilitat de contactar o atansar-se a aquella alta societat vinguda de les grans ciutats. El balneari de Cardó va exercir, podríem expressar-ho així, com de porta màgica, mitjançant la qual es vencien les distàncies quilo-

Col·lecció particular família Fonoll

Cartell Impremta
Henrich & Cia
(Barcelona).

mètriques i socials. Els forasters accedien a un entorn apartat però fet a mida, i els propis de la zona, per mitjà d'aquest nexa, ataüllaven de més a prop les elits urbanes.

Abans de transformar-se en balneari en el darrer terç del segle XIX, Cardó era un centre religiós carmelità que compaginava la vida eremítica amb la vida conventual, el que es coneixia com a desert (un terme que sobta quan per primer cop hom accedeix a aquella vall i muntanyes tan fecundes de vegetació i d'aigua). Es tractava d'un desert en l'accepció conceptual de retir espiritual, de llunyania de la vida mundana, però no pas per la manca de fonts. De fet són aquestes fonts, qualitativament i quantitativament notables, les que van motivar la construcció del balneari quan els frares ja feia una quarantena d'anys que havien estat expulsats a conseqüència de la llei d'exclaustració.

És llavors, en el paratge abandonat i aïllat de Cardó, quan s'inicia el període del balneari que romandrà prop de cent anys, com la materialització d'un somni. Un somni per als successius empresaris a on cadascú va saber aportar un grau més d'excel·lència, més preocupats pel seu goig personal que pel d'una rendibilitat econòmica. Un somni per a tots aquells que hi van compartir estada dins una comunitat abocada al gaudi de la natura i l'esbargiment. Un somni per a les classes humils que veien la possibilitat d'unes feines que els allunyaven del determinisme rural. Un somni dels malalts que veien l'esperança amable de guariment dels seus mals.

El pes i la importància del balneari de Cardó, conegut i valorat per molts, no ha estat, curiosament, motiu de massa estudis. Encara avui, continua essent un referent, constantment copiat i en alguna ocasió fins i tot citat, el llibre que va fer Manuel Beguer el 1948, si bé cal puntualitzar, que l'etapa estrictament del balneari ocupa cinc dels disset capítols de què es compon l'obra. D'ençà de llavors només podem comptar amb notes soltes, poc contrastades, o apartats concrets en estudis més genèrics. El darrer reclam en format de difusió turística el trobem a la revista *Descobrim Catalunya* que va emplaçar a la portada del número 216 (febrer 2016) el que va qualificar com "el somni del balneari". Un altre cop el concepte de somni i és que, per molt que vulguem fer el contrari, ens és molt difícil distanciar-nos d'aquesta atmosfera onírica que ens evoca, encara avui (o potser precisament més encara) la seva descarnada silueta.

Creiem que Cardó, i específicament el balneari, mereixia una nova monografia actualitzada. Aquest ha estat un dels motius que ens ha portat a fer aquest llibre. Un altre ha estat, senzillament, haver-nos enamorat d'un indret suggeridor a on hi tenien cabuda mil i una històries que, dissortadament, s'han esvaït entre les actuals parets sense sostre. És, en fi, el goig compartit el que ens ha animat a fer-vos-el partícip.

Foto: Autor desconegut. Col·lecció particular família Fonoll.

Vista general del balneari.

La metodologia que hem seguit, i fins i tot el tractament, és molt semblant al del llibre *El Vapor Anita. La història d'un mite*, amb el qual té molts vincles (època, personatges, espais, grups socials). Hem contactat, quan ha estat possible, amb els descendents dels qui foren els protagonistes principals, que ens han aportat documents de primera mà, fotografies inèdites i ens han resolt dubtes i preguntes. Hem trobat, és just dir-ho, molta generositat per part de tots ells i així, gràcies a la recerca, hem pogut eixamplar la nostra coneixença i relació amb persones singulars i enriquidores com: Enric i Xavier Cabestany; Dolors i Santi Martí, Mercè Fonoll i Joan, Josep i Teresa Viñas; han estat la columna vertebral per poder refer els prop de cent anys del balneari. Però no han estat els únics, ens ha ajudat molta més gent i com a respectuós reconeixement i estima els disposem alfabèticament en el capítol d'agraïments.

Col·lecció particular família Fonoll

Col·lecció particular família Fonoll

Segell comercial del secant.

Dibuixos originals del logotip del balneari.

La documentació de la premsa històrica ha estat cabdal i la poca documentació conservada també. Més enllà d'assentar les bases contrastades de la història del balneari, el que hem pretès és acolorir bocins rescatats del passat a fi de desdibuixar una imatge pictòrica d'un temps, d'un espai i una gent.

Avui el balneari de Cardó no és res més que un passat nostàlgic. El nivell de degradació dels antics edificis el fan irrecognoscible, però l'essència perviu. I és precisament el record del que s'ha esvaït, el que li confereix aquest regust atractiu de misteri i oblit, el que ens desperta l'ansietat per conèixer i saber els moments vitals del seu pas pel món, la seva història.

El balneari de Cardó. El passat d'un somni beu de les fonts de la placidesa i de la pau; del distanciament solitari i del goig per la comunitat; de l'esperit crític i de l'idealitzat; de les fonts emotives i del pensament i vol, amb tot plegat, fer reviure allò viscut per no perdre així el fil continu del relat humà.

ACBEB. Fons Manuel Beguer

Dibuix de Federico Armenter, elaborat per al llibre *El valle de Cardó*.